

Τεχνητή Νοημοσύνη

Νευρώνας Perceptron

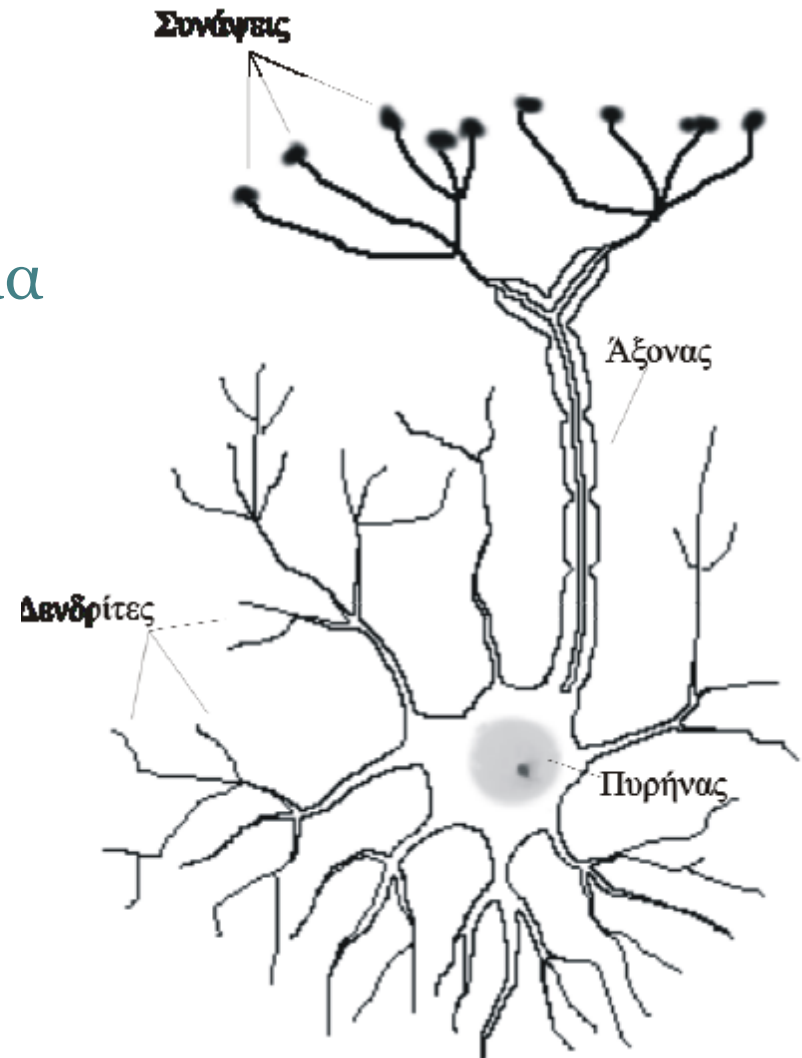
Διδάσκων: **Τσίπουρας Μάρκος**
Εκπαιδευτικό Υλικό: **Τσίπουρας Μάρκος**
Τζώρτζης Γρηγόρης

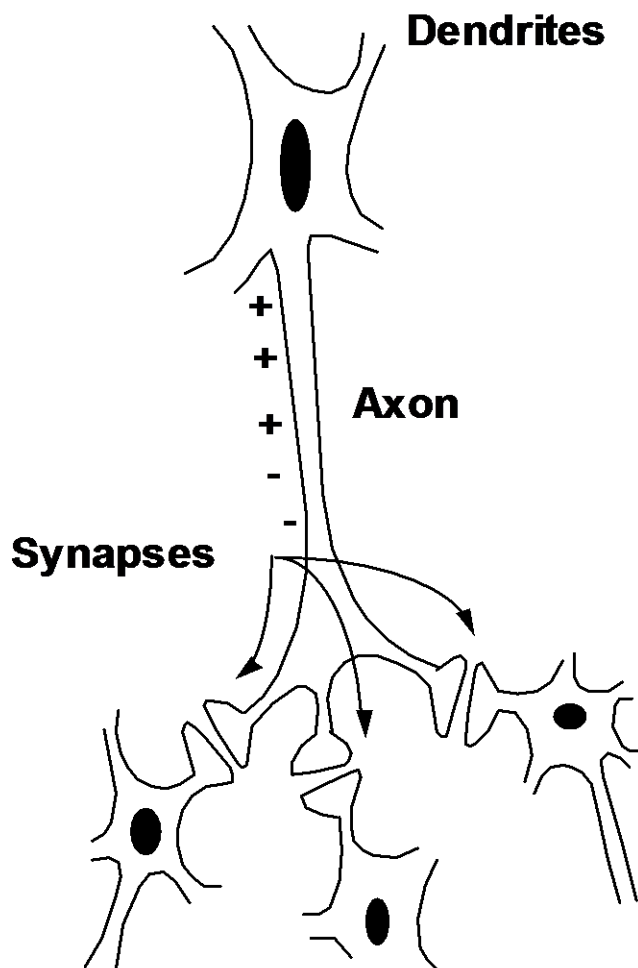
Περιεχόμενα

- Εισαγωγή
  - Αρχική Ιδέα
  - Βασικές Αρχές
  - Ιστορικά Στοιχεία
- Νευρώνας Perceptron
  - Ορισμός
  - Τεχνητός Νευρώνας
  - Γραμμικά Διαχωρίσιμο Πρόβλημα
  - Ιδιότητες
  - Αρχιτεκτονική
  - Εκπαίδευση

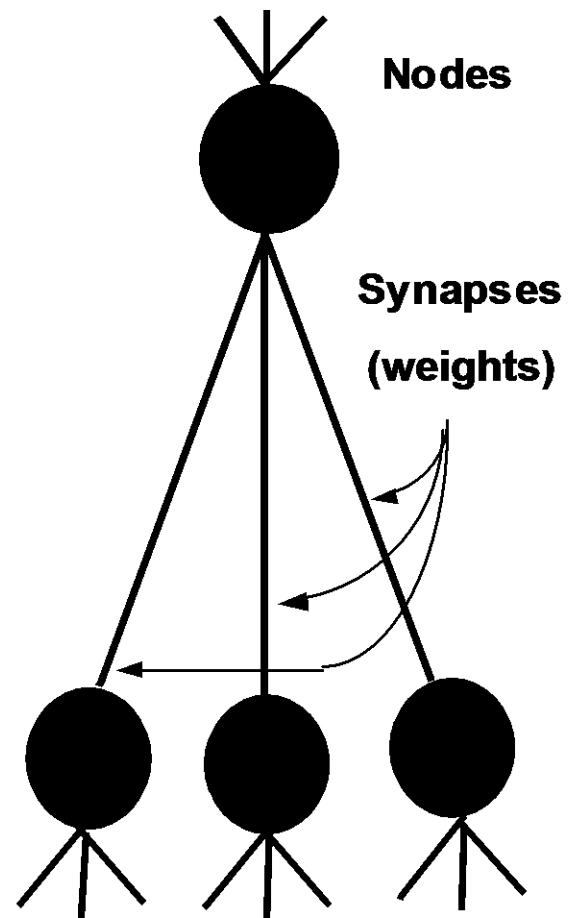
Αρχική Ιδέα

- Οι αρχές και λειτουργίες τους βασίζονται στο νευρικό σύστημα των ζώντων οργανισμών
- Έχουν ως στόχο να προσομοιώσουν τους νευρώνες του ανθρώπινου εγκεφάλου
  - Οι βιολογικοί νευρώνες έχουν ρυθμιζόμενες παραμέτρους
  - Μεγάλο πλήθος νευρώνων: 10^{11}
  - Κάθε νευρώνας έχει περίπου 1000 συνάψεις

Impulse

Βασικές Αρχές

- Η λειτουργία τους προσπαθεί να συνδυάσει τον τρόπο σκέψης του ανθρώπινου εγκεφάλου με τον αφηρημένο μαθηματικό τρόπο σκέψης
- Τα τεχνητά νευρωνικά δίκτυα (artificial neural networks) χρησιμοποιούνται για να λύσουν προβλήματα με ηλεκτρονικό υπολογιστή
- Κάθε νευρωνικό δίκτυο αποτελείται από ένα μεγάλο αριθμό μονάδων, που λέγονται νευρώνες (neurons)
- Ο νευρώνας είναι η πιο μικρή ανεξάρτητη μονάδα του δικτύου

Ορισμός

- Αρχιτεκτονική δομή αποτελούμενη από ένα πλήθος διασυνδεδεμένων μονάδων.
- Κάθε μονάδα χαρακτηρίζεται από εισόδους και εξόδους και υλοποιεί τοπικά κάποιον απλό υπολογισμό
- Κάθε σύνδεση μεταξύ μονάδων χαρακτηρίζεται από μία τιμή βάρους. Οι τιμές των βαρών αποτελούν την γνώση που είναι αποθηκευμένη στο δίκτυο
- Η έξοδος κάθε μονάδας καθορίζεται από τις εισόδους της, τον τρόπο διασύνδεσης με τις άλλες μονάδες και τον τύπο της

Ιστορικά Στοιχεία [1]

- 1943 – McCulloch & Pitts: πρώτο μοντέλο νευρωνικού δικτύου
  - προτείνει ότι οι νευρώνες είναι η βασική μονάδα
- 1947 – McCulloch & Pitts: εξελιγμένο πρότυπο για την αναγνώριση σχημάτων
  - Ο νευρώνας μπορεί να έχει δύο μόνον καταστάσεις
  - λειτουργία μνήμης: ύπαρξη κλειστών διαδρομών του σήματος μέσα στο δίκτυο

Ιστορικά Στοιχεία [2]

- 1949 – D. Hebb: κανόνας μάθησης του Hebb
  - κάθε φορά που το δίκτυο χρησιμοποιεί τις νευρωνικές του συνδέσεις, οι συνδέσεις αυτές ενισχύονται και το δίκτυο πλησιάζει περισσότερο στο να μάθει το πρότυπο το οποίο παρουσιάζεται
  - όταν ο νευρώνας i επανειλημμένα διεγείρει τον νευρώνα j , τότε συμβαίνει να αναπτύσσεται μια μεταβολική σύνδεση στον ένα ή και στους δύο νευρώνες, έτσι ώστε η απόδοση του φαινομένου (το i διεγείρει το j) να αυξάνεται
- '50 – J. von Neumann: παράδειγμα για υπολογιστικές μηχανές και πρώτα τεχνητά δίκτυα

Ιστορικά Στοιχεία [3]

- 1957 – F. Rosenblatt: μοντέλο perceptron
  - απλό μοντέλο δύο επιπέδων (είσοδος – έξοδος)
- 1959 – Widrow & Hoff: μοντέλα Adaline και Madaline,
  - τα πρώτα μοντέλα που χρησιμοποιήθηκαν επιτυχώς για πρακτικά προβλήματα
(φίλτρα για εξάλειψη της ηχούς σε τηλεφωνικές γραμμές)
- 1969 – Minsky και Papert: βιβλίο «Perceptrons»
  - συνολική εκτίμηση της χρησιμότητας του perceptron

Ιστορικά Στοιχεία [4]

- 1982 – J. Hopfield: νευρωνικό δίκτυο ως αποθηκευτικός χώρος
- 1986 – McClelland & Rumelhart: βιβλίο «Parallel Distributed Processing»
  - νευρωνικό δίκτυο ως παράλληλος επεξεργαστής
  - εσωτερική δομή του δικτύου (κρυμμένα επίπεδα) νευρώνων, εκτός από την είσοδο και την
  - εκπαίδευση με την μέθοδο της οπισθοδιάδοσης (back-propagation)

Νευρώνας Perceptron

- Ο νευρώνας perceptron είναι το απλούστερο ΤΝΔ
- Χρησιμοποιείται σε προβλήματα με 2 κατηγορίες
- Επιλύει μόνο γραμμικά διαχωρίσιμα προβλήματα

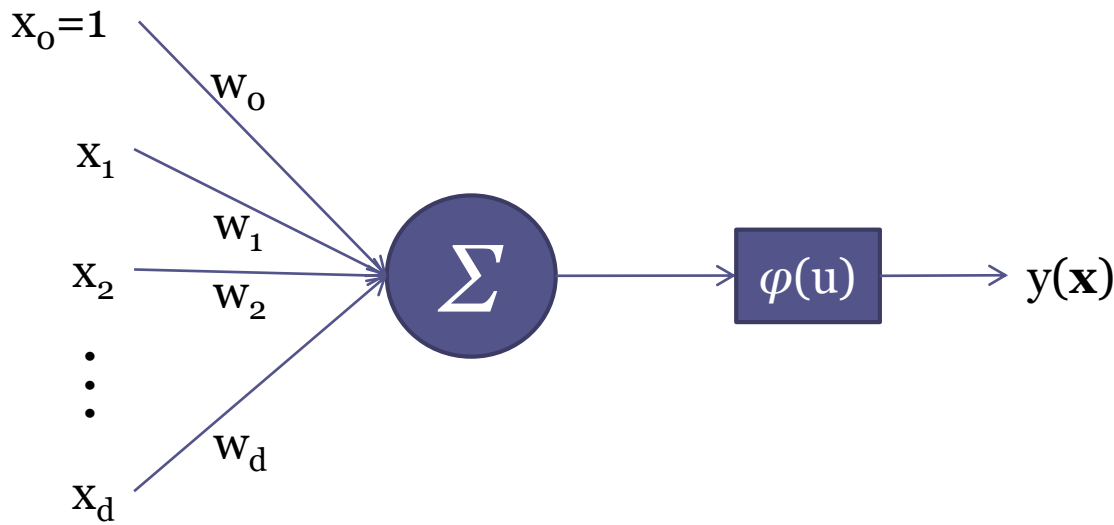
Τεχνητός Νευρώνας

- Ο νευρώνας δέχεται ως είσοδο ένα δεδομένο:
  - Το δεδομένο αναπαρίσταται με ένα διάνυσμα $\mathbf{x}=[x_1,...,x_d]$
  - Τα $x_1,...,x_d$ ονομάζονται χαρακτηριστικά
- Ο τεχνητός νευρώνας έχει τόσες εισόδους όση και η διάσταση των δεδομένων (d) + μία είσοδο
  - Η τιμή κάθε εισόδου είναι η τιμή του αντίστοιχου χαρακτηριστικού x_i
  - Η επιπλέον τιμή εισόδου είναι πάντα 1 ($x_0=1$)
  - Το $[x_0,x_1,...,x_d]$ ονομάζεται επαυξημένο διάνυσμα εισόδου
- Σε κάθε είσοδο αντιστοιχεί μία παράμετρος w_i ($i=0,1,...,d$)
  - Τα w_i αποκαλούνται βάρη
    - το w_0 αποκαλείται και πόλωση
  - Τα βάρη αναπαρίστανται με ένα διάνυσμα $\mathbf{w}=[w_0,w_1,...,w_d]$

Αρχιτεκτονική

Βηματική συνάρτηση

$$\varphi(u) = \begin{cases} 1 & \text{αν } u > 0 \\ 0 & \text{αν } u \leq 0 \end{cases}$$

$$y = \varphi(u(x)) = \varphi\left(\sum_{i=0}^d w_i x_i\right) = \varphi(w_0 x_0 + w_1 x_1 + \dots + w_d x_d)$$

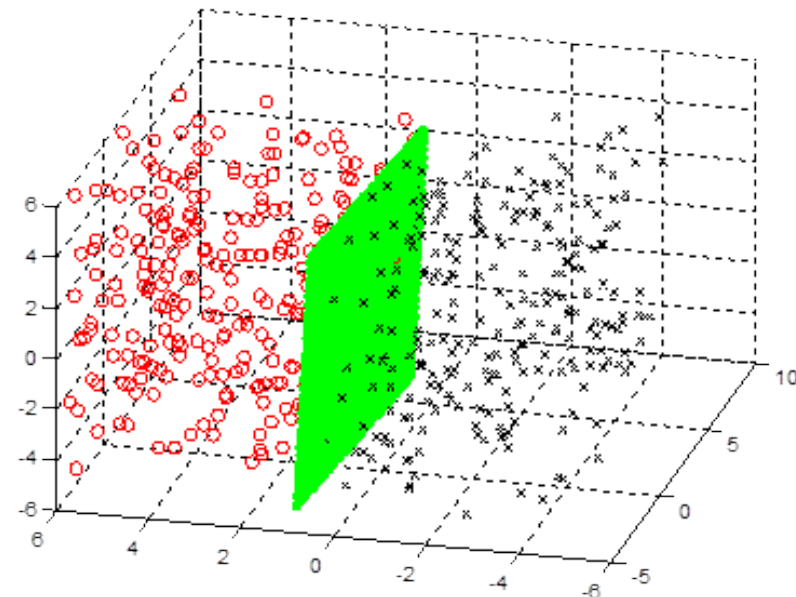
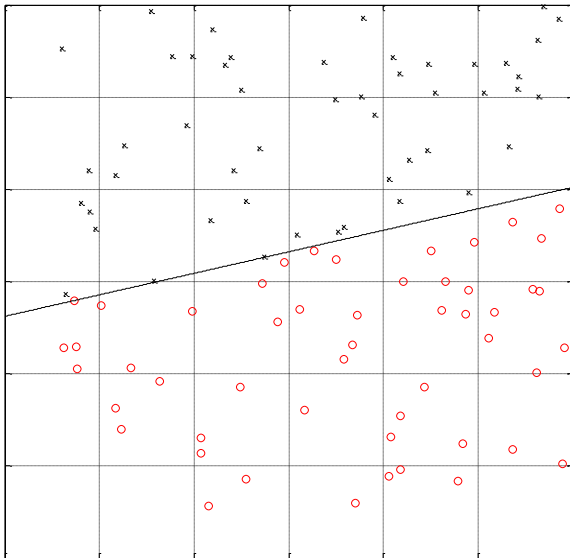
$$y = \begin{cases} 1, & w_0 x_0 + w_1 x_1 + \dots + w_d x_d > 0 \\ 0, & w_0 x_0 + w_1 x_1 + \dots + w_d x_d \leq 0 \end{cases}$$

Λειτουργία

1. Υπολογίζεται το Σ
  - (γραμμικός συνδυασμός της εισόδου με τα βάρη)
2. Υπολογίζεται η Συνάρτηση ενεργοποίησης
  - (με βάση το Σ)

Γραμμικά Διαχωρίσιμο Πρόβλημα

- Υπάρχει υπερεπίπεδο που διαχωρίζει τα δεδομένα των δύο κατηγοριών
  - Στις δύο διαστάσεις το υπερεπίπεδο είναι η **ευθεία**
  - Εξίσωση υπερεπιπέδου στον $\mathbb{R}^d$: $g(\mathbf{x}) = w_0 + \sum_{i=1}^d w_i x_i = w_0 + w_1 x_1 + \dots + w_d x_d$

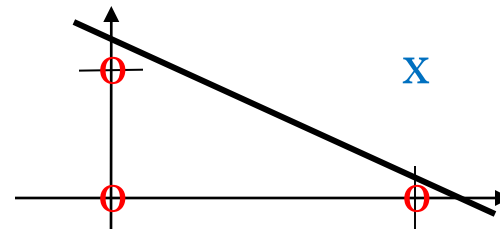
Γραμμικά Διαχωρίσιμα Προβλήματα

- Λογικό AND

x_1	x_2	AND
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

Κατηγορία C_1

Κατηγορία C_2

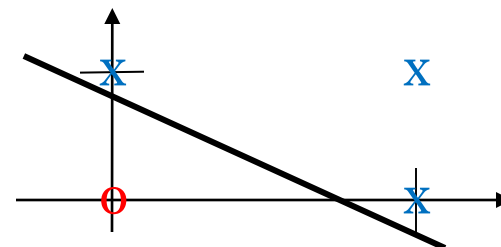

- Λογικό OR

x_1	x_2	OR
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

Κατηγορία C_1

Κατηγορία C_2

Ιδιότητες

- Η ταξινόμηση ενός δεδομένου $\mathbf{x}^i$ γίνεται ως εξής:
  - Είσοδος του $\mathbf{x}^i$ στο perceptron
  - Υπολογισμός του $y(\mathbf{x}^i)$
    - Αν $y(\mathbf{x}^i)=1$ ταξινόμηση στην κατηγορία 1
    - Αν $y(\mathbf{x}^i)=0$ ταξινόμηση στην κατηγορία 0
- Η εκπαίδευση έχει ως στόχο την εύρεση των τιμών των βαρών ώστε να διαχωρίζονται σωστά τα δεδομένα στις 2 κατηγορίες

Εκπαίδευση

- Θεωρούμε το σύνολο εκπαίδευσης $X = \{(\mathbf{x}^i, t(\mathbf{x}^i))\} \ i=1, \dots, N$
  - Τα $\mathbf{x}^i$ είναι τα δεδομένα εκπαιδεύσεις και $\mathbf{x}^i = [x_1^i, \dots, x_d^i]$ δηλαδή $\mathbf{x}^i \in \mathbb{R}^d$
  - Το $t(\mathbf{x}^i)$ είναι η κατηγορία του δεδομένου $\mathbf{x}^i$
- Με την εκπαίδευση επιθυμούμε να βρούμε τις κατάλληλες τιμές για τα βάρη ώστε το υπερεπίπεδο που αντιστοιχεί σε αυτά να διαχωρίζει ορθά όλα τα δεδομένα του συνόλου εκπαίδευσης, δηλαδή $y(\mathbf{x}^i) = t(\mathbf{x}^i) \ \forall \ \mathbf{x}^i \in X$

Αλγόριθμός Εκπαίδευσης [1]

- Επαυξημένο διάνυσμα δεδομένων
  - Στο διάνυσμα όλων των δεδομένων του συνόλου εκπαίδευσης προσθέτουμε και τη συνιστώσα $x_0 = 1$ που αντιστοιχεί στην είσοδο με τιμή 1 του perceptron
  - Το επαυξημένο διάνυσμα για το $\mathbf{x}^i$ είναι:
 $\mathbf{x}_e^i = [x_0^i = 1, x_1^i, \dots, x_d^i]$
  - Παρέχει ευκολία στη διατύπωση του αλγορίθμου εκπαίδευσης
- Βήμα 1-Αρχικοποίηση
  - Αρχικοποίησε τα βάρη του perceptron
 $\mathbf{w}^{(0)} = [w_0^{(0)}, w_1^{(0)}, \dots, w_d^{(0)}]$
  - Η αρχικοποίηση γίνεται συνήθως τυχαία π.χ. επιλέγοντας τιμές στο διάστημα $(-1, 1)$

Αλγόριθμός Εκπαίδευσης [2]

- Βήμα 2-Ενημέρωση βαρών

- Θέσε ως είσοδο τα πρότυπα $\mathbf{x}^i$ του συνόλου εκπαίδευσης (ένα την φορά)
- Για κάθε $\mathbf{x}^i$ υπολόγισε το $y(\mathbf{x}^i)$ και άλλαξε τα βάρη με βάση τον εξής κανόνα (ο κανόνας περιέχει πράξεις με διανύσματα!):

$$\mathbf{w}^{(t+1)} = \begin{cases} \mathbf{w}^{(t)} + n\mathbf{x}_e^i & \text{αν } y(\mathbf{x}^i) = 0 \text{ \& } t(\mathbf{x}^i) = 1 \\ \mathbf{w}^{(t)} - n\mathbf{x}_e^i & \text{αν } y(\mathbf{x}^i) = 1 \text{ \& } t(\mathbf{x}^i) = 0 \\ \mathbf{w}^{(t)} & \text{αν } y(\mathbf{x}^i) = t(\mathbf{x}^i) \end{cases}$$

Ορθή ταξινόμηση $\Rightarrow$
τα βάρη δεν αλλάζουν

- Στη συνέχεια προχώρησε στο επόμενο πρότυπο
- Όταν τα πρότυπα εξαντληθούν άρχισε από την αρχή
- Κάθε κυκλική επανάληψη όλων των προτύπων καλείται **εποχή**

Αλγόριθμός Εκπαίδευσης [3]

- Τερματισμός
  - Επανέλαβε το βήμα 2 εωσότου όλα τα πρότυπα ταξινομηθούν σωστά, δηλαδή $y(\mathbf{x}^i) = t(\mathbf{x}^i) \forall \mathbf{x}^i \in X$
  - Το παραπάνω είναι **ισοδύναμο** με το να μη γίνει αλλαγή στα βάρη σε μία εποχή
- Ρυθμός μάθησης η
  - Πρόκειται για σταθερά του αλγορίθμου εκπαίδευσης
  - Καθορίζει πόσο έντονα μεταβάλλονται τα βάρη σε κάθε ανανέωση
  - Ισχύει: $\eta > 0$ και $\eta \in (0,1]$

Αλγόριθμός Εκπαίδευσης [4]

$t=0$

-Αρχικοποίησε τα βάρη

do{

for $i=1$ to N

  {

    -Υπολόγισε το $y(\mathbf{x}^i)$ με χρήση των βαρών $\mathbf{w}^{(t)}$

    -Ανανέωσε τα βάρη

$t=t+1$

  }

}until $y(\mathbf{x}^i)=t(\mathbf{x}^i) \forall \mathbf{x}^i \in X$

$$\mathbf{w}^{(t+1)} = \begin{cases} \mathbf{w}^{(t)} + n\mathbf{x}_e^i & \text{αν } y(\mathbf{x}^i) = 0 \text{ \& } t(\mathbf{x}^i) = 1 \\ \mathbf{w}^{(t)} - n\mathbf{x}_e^i & \text{αν } y(\mathbf{x}^i) = 1 \text{ \& } t(\mathbf{x}^i) = 0 \\ \mathbf{w}^{(t)} & \text{αν } y(\mathbf{x}^i) = t(\mathbf{x}^i) \end{cases}$$

Αλγόριθμός Εκπαίδευσης [5]

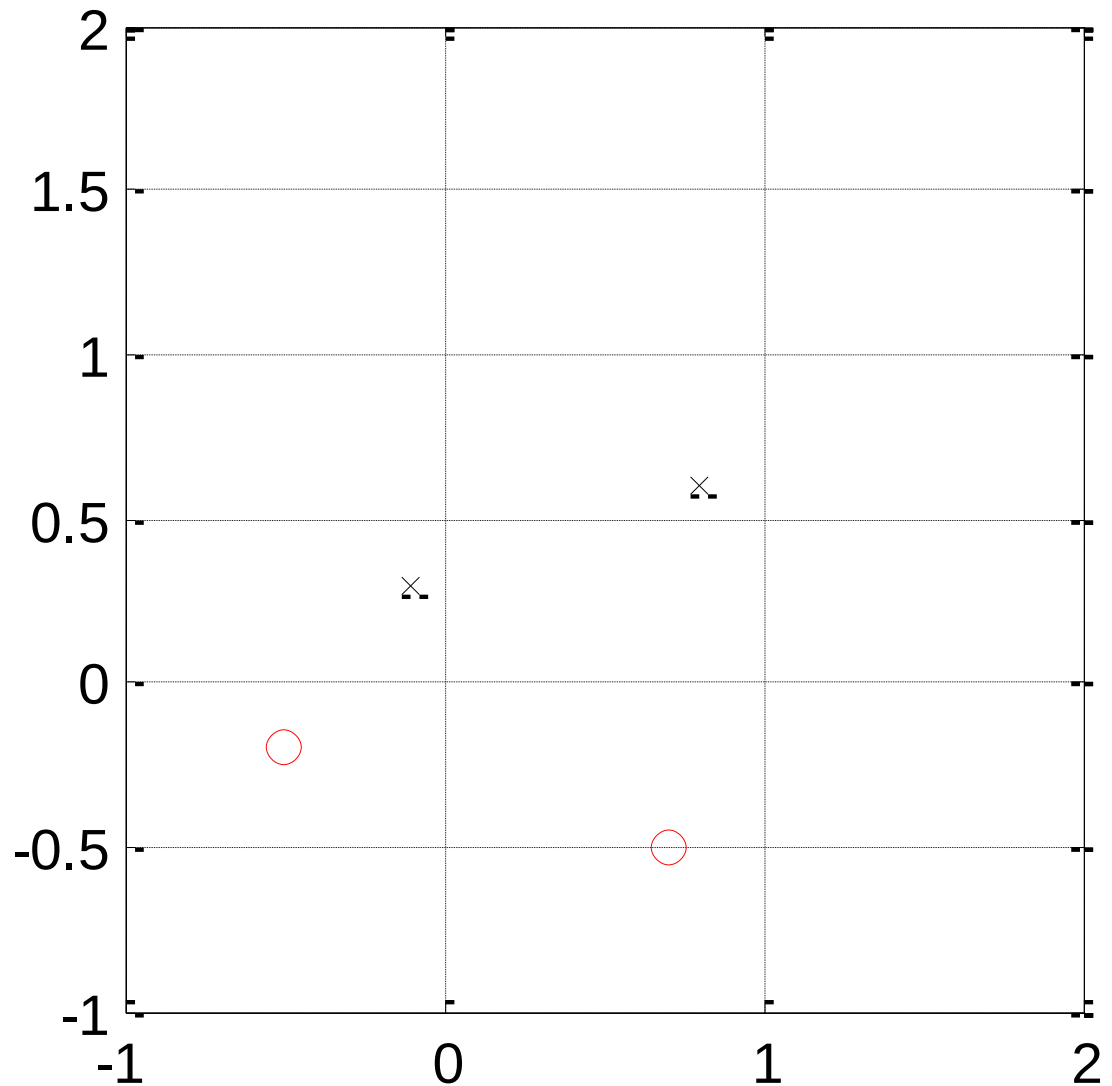
- Ο αλγόριθμος τερματίζει μόνον όταν $y(\mathbf{x}^i) = t(\mathbf{x}^i) \quad \forall \mathbf{x}^i \in X$
  - Τερματισμός μόνο για γραμμικά διαχωρίσιμα προβλήματα
  - Μη γραμμικά διαχωρίσιμο $\Rightarrow$ άπειρες επαναλήψεις
- Θεώρημα
  - Αν το πρόβλημα είναι γραμμικά διαχωρίσιμο αποδεικνύεται ότι ο αλγόριθμος συγκλίνει
  - Άγνωστος ο αριθμός επαναλήψεων εωσότου συγκλίνει
- Η σύγκλιση επηρεάζεται από το ρυθμό μάθησης
  - η πολύ μεγάλο $\rightarrow$ πιθανή ταλάντωση γύρω από τη λύση
  - η πολύ μικρό $\rightarrow$ ο αλγόριθμος συγκλίνει αργά

Αλγόριθμός Εκπαίδευσης [6]

- Η τελική λύση (τελικές τιμές των βαρών) εξαρτάται από:
  - Τις αρχικές τιμές των βαρών
  - Τη σειρά παρουσίασης των δεδομένων στον αλγόριθμο
  - Την τιμή του ρυθμού μάθησης
- Ο αλγόριθμος βρίσκει ένα από τα άπειρα υπερεπίπεδα που διαχωρίζουν το σύνολο εκπαίδευσης (εφόσον είναι γραμμικά διαχωρίσιμο)


```
x = [0.7, -0.5; ...  
     -0.5, -0.2; ...  
     0.8, 0.6; ...  
     -0.1, 0.3];  
t = [0, 0, 1, 1];  
w = [0.3 -0.2 0.3];  
n = 1;
```


- Πρώτυπα : 4
- Αρχικά w : $(0.300, -0.200, 0.300)$

 ---- Εποχή 1 ----

- Πρώτυπο: $(0.70, -0.50)$ $u(x) = 1 * 0.30 + 0.70 * -0.20 + -0.50 * 0.30 = 0.01$
 $\phi(u) = 1$ $t = 0$

---> Ανανέωση w : $w = w - 1 * x = (0.30, -0.20, 0.30) - 1 * (1.00, 0.70, -0.50) = (-0.70, -0.90, 0.80)$

- Πρώτυπο: $(-0.50, -0.20)$ $u(x) = 1 * -0.70 + -0.50 * -0.90 + -0.20 * 0.80 = -0.41$
 $\phi(u) = 0$ $t = 0$

- Πρώτυπο: $(0.80, 0.60)$ $u(x) = 1 * -0.70 + 0.80 * -0.90 + 0.60 * 0.80 = -0.94$
 $\phi(u) = 0$ $t = 1$

---> Ανανέωση w : $w = w + 1 * x = (-0.70, -0.90, 0.80) + 1 * (1.00, 0.80, 0.60) = (0.30, -0.10, 1.40)$

- Πρώτυπο: $(-0.10, 0.30)$ $u(x) = 1 * 0.30 + -0.10 * -0.10 + 0.30 * 1.40 = 0.73$
 $\phi(u) = 1$ $t = 1$

----- Εποχή 2 -----

- Πρώτυπο: (0.70, -0.50) $u(x)=1*0.30 + 0.70*-0.10 + -0.50*1.40 = -0.47$
 $\phi(u)=0$ $t=0$

- Πρώτυπο: (-0.50, -0.20) $u(x)=1*0.30 + -0.50*-0.10 + -0.20*1.40 = 0.07$
 $\phi(u)=1$ $t=0$

---> Ανανέωση w: $w = w - 1*x = (0.30, -0.10, 1.40) - 1*(1.00, -0.50, -0.20) = (-0.70, 0.40, 1.60)$

- Πρώτυπο: (0.80, 0.60) $u(x)=1*-0.70 + 0.80*0.40 + 0.60*1.60 = 0.58$
 $\phi(u)=1$ $t=1$

- Πρώτυπο: (-0.10, 0.30) $u(x)=1*-0.70 + -0.10*0.40 + 0.30*1.60 = -0.26$
 $\phi(u)=0$ $t=1$

---> Ανανέωση w: $w = w + 1*x = (-0.70, 0.40, 1.60) + 1*(1.00, -0.10, 0.30) = (0.30, 0.30, 1.90)$

----- Εποχή 3 -----

- Πρώτυπο: (0.70, -0.50) $u(x)=1*0.30 + 0.70*0.30 + -0.50*1.90 = -0.44$
 $\phi(u)=0$ $t=0$

- Πρώτυπο: (-0.50, -0.20) $u(x)=1*0.30 + -0.50*0.30 + -0.20*1.90 = -0.23$
 $\phi(u)=0$ $t=0$

- Πρώτυπο: (0.80, 0.60) $u(x)=1*0.30 + 0.80*0.30 + 0.60*1.90 = 1.68$
 $\phi(u)=1$ $t=1$

- Πρώτυπο: (-0.10, 0.30) $u(x)=1*0.30 + -0.10*0.30 + 0.30*1.90 = 0.84$
 $\phi(u)=1$ $t=1$

